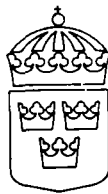

Regeringens proposition

1992/93:183

om vissa frågor rörande jordbruket och
trädgårdsnäringen

Prop.
1992/93:183

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 18 februari 1993.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Karl Erik Olsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås åtgärder för en fortsatt anpassning av den svenska jordbruks- och livsmedelssektorn till de förhållanden som råder inom EG.

Med anledning av de åtgärder som vidtas för att sänka foderkostnaderna inom animaliesektorn sänks referenspriset för vissa animalieprodukter. Direktbidraget till mjölkproduktionen sänks med 400 kronor till 1 200 kr/ko budgetåret 1993/94.

Till export av förädlade livsmedel anvisas 150 miljoner kronor för perioden den 1 juli 1993—den 31 december 1994. Vidare föreslås att ramen för export av kött höjs med 100 miljoner kronor till 550 miljoner kronor.

Åtgärder föreslås till stöd för en anpassning av trädgårdsnäringen inför ett medlemskap i EG.

Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige föreslås för budgetåret 1993/94 uppgå till 971 miljoner kronor.

Vidare lämnas förslag rörande rådgivningen inom jordbruket och trädgårdsnäringen.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 februari 1993

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Könberg, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Olsson

Proposition om vissa frågor rörande jordbruket och trädgårdsnäringen

1 Inledning

1.1 Utredningar m.m.

Sveriges ansökan om medlemskap i EG ställer nya krav på svensk jordbrukspolitik. Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade jag i december 1991 en särskild kommission, Omställningskommissionen för jordbrukspolitiken, med uppgift att förbereda en avstämning av de omställningsbeslut som omfattas av 1990 års jordbruks- och livsmedelspolitiska beslut.

Kommissionen skall beakta effekter och faktorer som inte var kända eller förutsedda vid 1990 års beslut. Utgångspunkten för arbetet är att omställningen skall fullföljas på ett sådant sätt att Sverige vid ett inträde i EG har en stark och konkurrenskraftig jordbruksnäring och livsmedelsindustri. I det första delbetänkandet Åtgärder för att förbereda Sveriges jordbruk och livsmedelsindustri för EG (SOU 1992:87), behandlas vegetabiliesektorns anpassning. Kommissionens andra delbetänkande (SOU 1992:125) behandlar huvudsakligen åtgärder för anpassning av animaliesektorn.

Sammanfattningar av betänkanterna fogades till budgetpropositionen (prop. 1992/93:100) som underbilaga 10.1 resp. 10.2.

Kommissionens närmare förslag inom animaliesektorn (kap. 5) har remissbehandlats i särskild ordning. En förteckning över remissinstanserna bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Jordbruksdepartementet.

Den 1 mars 1992 tillkallades en särskild utredare (Lantbruksdirektören Erik Brasch) för att utreda trädgårdsnäringens utvecklingsmöjligheter. Utredningen skulle göras mot bakgrund av ändrade förutsättningar för trädgårdsnäringens produktions- och konkurrensförhållanden på grund av såväl nationella som internationella beslut om reformer.

Utredaren överlämnade i november 1992 betänkandet Svensk trädgårdsnäring – nuläge och utvecklingsmöjligheter (SOU 1992:119). Betänkandet

har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*. En sammanställning över remissvaren finns tillgänglig i Jordbruksdepartementet.

I skrivelser från bl.a. Grossistförbundet Svensk handel och Sveriges frukt- och grönsaksdistributörers förening har begärts att gränsskyddet för jordbruks- och trädgårdsprodukter skall sänkas. I skrivelse från Lantbrukarnas riksförbund har begärts att gränsskyddet för jordbruksprodukter skall höjas.

Regeringen uppdrog i juni 1992 åt Statens jordbruksverk att göra en översyn av beräkningsmodellen och beräkningsunderlaget för stödet till jordbruket i norra Sverige. Verket skulle vidare studera konsekvenserna av en övergång till alternativa stödformer.

Jordbruksverket har presenterat utredningen i Jordbruksverkets rapport 1992:36. Rapporten har remissbehandlats vad avser kap. 1–5. En förteckning över remissinstanserna bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Jordbruksdepartementet.

Ljusnarsbergs kommun har kommit in med skrivelse med begäran om justering av stödområdesindelningen för norra Sverige.

Mot bakgrund av vad jordbruksutskottet anförde i sitt betänkande om rådgivningen i lantbruket (bet. 1989/90:JoU12) och riksdagens beslut om en ny livsmedelspolitik (prop. 1989/90:146, bet. 1989/90:JoU25, rskr. 1989/90:327) tillkallades en särskild utredare (Jo 1991:06) med uppgift att utreda den statliga rådgivningen till jordbruket (dir. 1991:83 och dir. 1991:116).

Den särskilde utredaren (Överdirektören Alf Wallin), har i oktober 1992 överlämnat betänkandet Rådgivningen inom jordbruket och trädgårdsnäringen (SOU 1992:99). Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Jordbruksdepartementet.

I årets budgetproposition (prop. 1992/93:100 bil. 10) har regeringen föreslagit att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet till Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige, för budgetåret 1993/94 beräkna ett förslagsanslag på 955 miljoner kronor. Jag anhåller nu att få ta upp dessa frågor.

1.2 Utgångspunkter

Sverige siktar på en fullständig integrering med EG:s gemensamma jordbrukspolitik från tidpunkten för medlemskap. Sverige skall vid integrationen uppnå så stora positiva samhällsekonomiska effekter som möjligt med hänsyn tagen till både behovet av en stark och konkurrenskraftig jordbruksnäring och till konsumenternas och skattebetalarnas intressen. Ambitionen bör vara att inga övergångsåtgärder skall behöva tillämpas sedan Sverige blivit medlem samt att övriga konkurrensbegränsande åtgärder undanröjs, i båda fallen på basis

av ömsesidighet. Målsättningen är också att behålla den höga svenska ambitionsnivån på bl.a. miljö-, djurskydds- och djurhälsoområdena. Målet är också att upprätthålla en fortsatt hög ambitionsnivå på det regionalpolitiska området.

I det fortsatta förberedelsearbetet beaktas olika områden och förutsättningar som kan bli föremål för anpassning till förhållanden inom EG. Vissa avsteg från 1990 års jordbruks- och livsmedelspolitiska beslut kommer att vara nödvändiga för att en anpassning skall vara möjlig. Åtgärder för anpassning kommer att få vidtas i flera steg under perioden fram till ett svenskt EG-inträde.

Det faktum att Sverige i november 1992 tvingades överge den fasta växelkursen återverkar på behovet av anpassning av pris-, stöd- och kostnadsnivåer i jordbruket eftersom förhållandet mellan den svenska kronan och EG:s valutor förändrats. Vid utformning av åtgärder i syfte att förbereda jordbrukssektorn måste hänsyn tas till den nya valutasituationen och osäkerheten avseende ytterligare förändringar av valutakurser.

Vissa åtgärder i avsikt att anpassa förutsättningarna för svenskt jordbruk har redan vidtagits. Beslutet om vissa jordbrukspolitiska frågor (prop. 1992/93:130, bet. 1992/93:JoU9, rskr. 1992/93:102) innebär bl.a. att direktbidragen till jordbruket reduceras. Regeringen har även beslutat sänka gränsskyddet på proteinfoder från den 1 januari 1993.

I årets budgetproposition (prop. 1992/93:100 bil. 10) föreslog och aviserade regeringen ytterligare åtgärder inom vegetabiliesektorn. Avseende animaliesektorn anförde jag i min anmälan till budgetpropositionen att jag hade för avsikt att återkomma till regeringen med konkreta förslag till åtgärder. Anpassning av svenska pris-, stöd- och kostnadsnivåer måste kunna åstadkommas genom sänkning av referenspriser och därmed sänkning av gränsskyddet likaväl som genom sänkning av direktbidrag. En sådan anpassning förutsätter ett avsteg från 1990 års beslut.

I prop. 1992/93:56 om ny konkurrenslagstiftning anmäls att EG:s konkurrensbestämmelser i artikel 85.1 i Romfördraget inte är fullt ut tillämpliga på jordbruksområdet. Regeringens förslag i propositionen innehåller inga sådana begränsningar. Frågan om konsekvenserna på jordbruksområdet av en anslutning till EG hänskjuts till att prövas i särskild ordning. Frågan om behov av åtgärder är ännu föremål för överväganden inom regeringskansliet. En utgångspunkt för dessa överväganden är att verksamheter som i dag är tillåtna enligt EG:s regelverk inte skall behöva upphöra före ett EG-medlemskap. Jag är således inte nu beredd att redogöra för konsekvenserna eller lämna förslag till åtgärder.

Ett regeringsuppdrag att utreda behov, möjligheter och konsekvenser av miljöavgifter på kadmium har redovisats och remissbehandlats. Ärendet bereds för närvarande i regeringskansliet.

Samtliga förslag i det följande syftar till att förbereda svenskt jordbruk och trädgårdsnäring för ett EG-medlemskap.

2.1 Åtgärder inom animaliesektorn

Mitt förslag: Pris-, stöd- och kostnadsnivåer inom animalieproduktionen justeras i avsikt att anpassa villkoren för animalieproduktionen i Sverige inför beräknat inträde i EG den 1 januari 1995. Direktbidrag till mjölkkor reduceras. Referenspriset sänks för nötkött, kalvkött, gris-kött, fågelkött och ägg. Regeringen skall kunna vidta ytterligare justeringar om det är påkallat av valutakursförändringar.

Omställningskommissionens förslag: Kommissionen har föreslagit att den beräknade skillnaden mellan svenskt pris/stödnivå och beräknat pris/stödnivå i EG skall reduceras före ett EG-inträde. Omställningskommissionens jämförelser baseras på svensk avräkningsprisinivå 1991/92 och beräknat relevant pris i EG (Danmark) den 1 januari 1995 varvid svensk prisnivå beräknats ligga över EG:s. Skillnaderna i pris/stödnivå varierar mellan olika produktområden. Den föreslagna minskningen av skillnaden uppgår till mellan 35 och 65 % beroende på produktområde. Av minskningen motsvaras huvuddelen av de kostnadssänkningar som följer av borttagen proteinfodermedelsreglering och sänkt spannmålspris. Resterande minskning motsvarar ett rationaliseringskrav inom resp. produktionsgren. Den successiva minskningen av skillnader i pris/stödnivåer föreslås ske dels genom sänkta referenspriser och därmed sänkt gränsskydd, dels genom sänkt direktbidrag vad gäller mjölk.

Kommissionen föreslår att anpassning av stödnivån för mjölkproduktionen skall ske genom att direktbidragen per ko minskas budgetåret 1993/94 till 800 kr per ko och helt tas bort budgetåret 1994/95. Bidraget saknar motsvarighet i EG. Referenspriserna på mejeriprodukter skall behållas oförändrade. Kommissionen beräknar att den svenska prisnivån därmed skulle kunna överstiga EG:s nivå med 0,40 kr/kg mjölk vid tidpunkten för svenskt inträde i EG.

Referenspriset för nötkött skall enligt kommissionens förslag sänkas med 3 kr/kg. Direktbidrag till ungnöt samt am- och dikor skall behållas oförändrat.

För griskött föreslås en sänkning av referenspriset med 3 kr/kg. Härigenom beräknas en skillnad i prisnivå på 1,75 kr/kg återstå vid EG-inträdet.

Omställningskommissionen föreslår att referenspriset för ägg och fågelkött skall sänkas med 1,50 resp. 2,75 kr/kg. Den skillnad som beräknas återstå vid tidpunkten för ett EG-inträde skulle bli 0,85 kr/kg resp. 1,60 kr/kg.

Omställningskommissionens motiv för att bibehålla vissa skillnader i pris- och stödnivå vid ett inträde i EG är att vissa kostnader inte kan påverkas under anpassningsperioden och att kostnader på grund av särregler bör beaktas vid prisanpassningen. Transportkostnader m.m. skulle kunna medge högre

priser på den svenska marknaden och dessutom bedöms vissa svenska produkter kunna betinga ett mervärde på grund av kvalitetsegenskaper.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser påtalar att effekterna av deprecieringen måste tas i beaktande vid bedömning av nuvarande anpassningsbehov till EG:s pris-, stöd- och kostnadsnivåer. Behovet att anpassa svenska pris- och stödnivåer bör relateras till kostnader för svenska särregler och även till möjligheter att påverka kostnadsbilden enligt flera instanser.

Statens jordbruksverk har för varje produktionsgren gjort en bedömning av den anpassningstakt som kommissionen föreslagit och sökt bedöma om anpassningsperiodens längd påverkar konkurrenskraften på längre sikt. Jordbruksverket har gjort bedömningen att de svenska djurskyddsreglerna innebär begränsade möjligheter att uppnå en fullständig anpassning för produktionsgrenarna griskött, fågelkött och ägg till den 1 januari 1995.

Konsumentberedningen framhåller att sänka fodermedelskostnader omedelbart bör föras vidare till konsumenterna. Beredningen föreslår att referenspriserna och gränsskyddet bör sänkas något mer, med tanke på att rationalisering också är nödvändig inom förädlingsindustrin, och något snabbare än kommissionen föreslagit. Med hänsyn till effekterna av den flytande valutan föreslår beredningen därutöver ingen ytterligare sänkning. Konsumentberedningen utgår i sin bedömning från en kvarstående devalveringseffekt av ca 10 %.

LRF anför att Omställningskommissionens förslag i princip uppnåtts genom valutakursförändringen och anser att inga ytterligare åtgärder därför är påkallade. LRF framhåller även nödvändigheten av att svenskt jordbruk ges samma förutsättningar avseende exporthantering som konkurrerande länders jordbruk.

Flera remissinstanser har påtalat nödvändigheten av att kostnadsanpassningar sker även i förädlingsled och handelsled samt att effektiviseringsåtgärder måste vidtas även inom dessa led av livsmedelskedjan för att sektorn skall var konkurrenskraftig vid ett EG-medlemskap.

Nödvändigheten att beakta miljövärden och regionalpolitiska hänsyn har påtalats av flera remissinstanser. Mjölkproduktionens och nötköttsproduktionens betydelse i dessa sammanhang har framhållits.

Skälen för mitt förslag: I min anmälan till budgetpropositionen (prop. 1992/93:100 bil. 10) anförde jag att det behöver vidtas åtgärder för att Sverige vid tidpunkten för ett inträde i EG skall ha en stark och konkurrenskraftig jordbruksnäring och livsmedelsindustri. För att uppnå detta krävs att en anpassning av de svenska pris-, stöd- och kostnadsnivåerna påbörjas redan före ett medlemskap.

Vissa åtgärder i avsikt att anpassa förutsättningar för svenskt jordbruk till EG har redan vidtagits. Beslutet om vissa jordbrukspolitiska frågor (prop. 1992/93:130, bet. 1992/93:JoU9, rskr. 1992/93:102) innebär bl.a. att direktbidragen till jordbruket reduceras. Regeringen har även beslutat sänka gränsskyddet på proteinfoder. I budgetpropositionen föreslog och aviserade regeringen ytterligare åtgärder för att anpassa pris-, stöd- och kostnadsnivåer till

de som gäller inom EG. I det sammanhanget konstaterades att behovet av anpassningsåtgärder bl.a. var beroende av valutaförändringar.

Kursutvecklingen för den svenska kronan har inneburit att pris-, stöd- och kostnadsrelationerna i förhållande till EG ytterligare förändrats sedan regeringen gjorde sina bedömningar i budgetpropositionen.

Med utgångspunkt i Omställningskommissionens beräkningar innebär de förändrade valutakurserna att vi redan i dagsläget ligger i närheten av de skillnader i producentpris som kommissionen föreslog skulle kvarstå den 1 januari 1995.

Med anledning härav vill jag anföra följande. Målsättningen att ha en stark och konkurrenskraftig jordbruksnäring vid inträdet i EG kan inte uppnås endast genom anpassning av pris- och stödnivåer, även kostnadssidan måste beaktas.

Vid en anpassning av pris/stödnivåer inom jordbruket måste således hänsyn tas till möjligheterna att påverka kostnadsnivåer och anpassningsperiodens längd. Åtgärder i syfte att anpassa förutsättningarna för svensk jordbruksnäring till EG måste också ske med beaktande av de skillnader i system som föreligger mellan Sverige och EG.

Gränsskyddets konstruktion innebär i princip att valutaförändringarna inte skall slå igenom på importpriserna för livsmedel. Valutaförändringarna har således medfört att Jordbruksverket vid två tillfällen sänkt införselavgifterna för animalier. Någon kompensation till jordbruket till följd av ökade importpriser på produktionsmedel kan inte ges utan ett riksdagsbeslut. Eftersom priserna på importerade livsmedel ej tillåts stiga kan jordbruket, till skillnad från andra branscher, inte kompensera sig för ökade kostnader genom att höja produktpriserna. Den borttagna proteinfodermedelsreglering och sänkt spannmålspris har, som Jordbruksverket påpekat, i dagsläget mindre effekt på foderkostnaderna än i Omställningskommissionens beräkningar.

Den rådande valutasituationen gör bedömningar av anpassningsbehov mycket osäkra. Våra producent- och konsumentpriser ligger i dag nära Danmarks. Enligt Konsumentberedningens bedömning skulle konsumentprisskillnaden mellan Sverige och Danmark vara ca 10 % vid en depreciering av den svenska kronan med 10 %. Den svenska kronans värde har förändrats mer än 10 % i förhållande till den danska kronan och skillnaderna i konsumentpriser skulle därmed vara ännu mindre. Samtidigt innebär EG:s jordbrukspolitiska reform att producentpriserna inom EG bör sjunka de närmaste åren. Omställningskommissionen har beaktat EG:s jordbrukspolitiska reform i sina beräkningar. Vid en sammantagen bedömning anser jag att en sänkning av referensprisnivåer eller direktbidrag utöver de som motiveras av sänkta foderkostnader inte nu bör genomföras. Vid bedömning av effekterna av sänkta foderpriser har analysen utgått ifrån den situation som rådde i mitten av januari. Skulle förhållandena förändras bör emellertid regeringen kunna justera referensprisnivån för att fullfölja ett närmande av pris/stödnivå till EG:s nivåer.

De faktiska priserna i prisregleringsledet, framför allt på nöt- och griskött, har under vissa perioder legat lägre än referenspriset, dvs. det pris som skyd-

das med införselavgifter. Detta har också inneburit sjunkande avräkningspriser till jordbrukarna. Orsakerna till denna utveckling kan ha sin grund i t.ex. tillfälligt låga importpriser då gränsskyddet inte förmått skydda referenspriset eller en intern obalans på den svenska marknaden. En komplikation i detta sammanhang kan vara att marknaden för svenska varor i avvaktan på ett medlemskap i EG inte agerar på samma sätt som den skulle ha gjort med enbart 1990 års jordbruks- och livsmedelspolitiska beslut som grund. Bl.a. kan i denna situation de numera begränsade möjligheterna till utbytesexport innebära större störningar på marknaden än vad som annars skulle ha varit fallet. Mot bakgrund av den förändrade situationen bör en översyn av gränsskyddets funktion göras. Jag har för avsikt att återkomma med ett förslag till regeringen om en sådan översyn. Jag kommer i det följande att föreslå vissa åtgärder för att förbättra de existerande möjligheterna till export av livsmedel fram till den 1 januari 1995. Även dessa åtgärder bör kunna bidra till en stabilare marknadsutveckling.

Emellertid har jag också noterat att priserna sjunkit i prisregleringsledet medan priserna på jordbruksreglerade livsmedel i efterföljande förädlingsled och till konsument varit i stort sett oförändrade. Jag vill i detta sammanhang framhålla vikten av att såväl primärproduktionen som efterföljande led vidtar alla de åtgärder som är rimliga för att anpassa kostnaderna i verksamheten inför ett EG-medlemskap. Sådana åtgärder är nödvändiga för att uppnå tillräcklig konkurrenskraft. En effektiv förädlingsindustri är dessutom en förutsättning för att rimliga producentpriser skall kunna upprätthållas. De led i livsmedelskedjan som ligger efter det prisreglerade ledet har ett stort ansvar för att åtgärder som vidtas i prisregleringsledet faktiskt kommer konsumenterna till del. Jag delar Omställningskommissionens bedömning om behovet att följa livsmedelskedjans olika led. Jag har för avsikt att senare föreslå regeringen att Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden får i uppdrag att genomföra en sådan uppföljning.

Mjolkproduktion

För att möjliggöra konkurrenskraftig produktion vid EG-inträdet har regeringen påbörjat utfasning av direktbidrag där motsvarighet saknas inom EG:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP). En minskning av direktbidragen till mjölkkor, vilkas motsvarighet inte finns inom EG, har genomförts för budgetåret 1992/93. Under innevarande budgetår uppgår direktbidragen till mjölkkor till 1 600 kr/mjölkkko, vilket beräknas motsvara en kostnad på 849 miljoner kronor.

Kostnadsnivån i Sverige är något högre än i närliggande konkurrentländer och en rationalisering är eftersträvanvärd. Åtgärder inom vegetabiliesektorn kommer att reducera foderkostnaderna för mjolkproduktionen med ca 0,10 kr/kg mjölk. Denna kostnadssänkning bör föras vidare genom sänkning av stödnivån.

På grund av det anförda föreslår jag därför att direktbidragen till mjölkkor minskas till 1 200 kr/mjölkkö budgetåret 1993/94, vilket motsvarar en minskning av direktstödet med ca 0,07 kr/kg mjölk. Kostnaden beräknas därmed uppgå till ca 640 miljoner kronor.

Nötkött

För nötköttsproducenter innebär en anpassning till EG bl.a. övergång till andra uppfödningssystem och en ny planeringssituation exempelvis avseende optimering av grovfoderareal. Dessa förändringar tar tid. Produktionstidens längd är också av betydelse för möjligheten att tillgodogöra sig sänkta foderkostnader och vidta kostnadsbesparande åtgärder på kort sikt. Möjligheten att genomföra förändringar som påverkar produktionsgrenens konkurrenskraft på längre sikt beror på anpassningsperiodens längd men också på möjligheterna att upprätthålla lönsamheten på kort sikt. Sänkta foderkostnader på grund av borttagandet av proteinfoderregleringen och sänkta spannmålspriser får för vissa produktionsformer begränsad effekt på produktionskostnaderna.

Fördelning av direktbidrag inom ramen för EG:s gemensamma jordbrukspolitik sker enligt andra kriterier än i Sverige. Det finns för närvarande inte underlag som medger en fördelning av direktbidragen enligt EG:s kriterier.

Mot den bakgrund jag har redovisat föreslår jag att referenspriserna sänks med endast 1 kr/kg motsvarande ca hälften av foderkostnadssänkningen. Sänkningen bör ske den 1 januari 1994. Direktbidragen bör behållas oförändrade tills vidare. Kostnaderna för direktbidrag till am- och dikor samt ungnöt beräknas uppgå till $170 + 180 = 350$ miljoner kronor för budgetåret 1993/94.

Griskött

Olikheter i kostnadsbild och kostnadsnivåer mellan Sverige och EG i grisköttsproduktionen beror till viss del på svenska regleringar. Svenska tvingande bestämmelser vad avser djurhållning och djurskydd är mer långtgående än motsvarande i våra närmaste konkurrentländer i EG. För att möjliggöra svensk produktion enligt högre normer kan särskilda åtgärder och viss tid för effektivisering och anpassning vara nödvändiga.

Förutom skillnader i kostnader som beror på djurskyddsbestämmelser bedöms den svenska produktionen av griskött kunna bli konkurrenskraftig även inom EG, detta under förutsättning av en viss kostnadsanpassning i övrigt. Avvecklingen av proteinfoderregleringen innebär en viss anpassning till kostnadsförhållandena inom EG. De beräknade kostnadsminskningarna har dock reducerats i förhållande till Omställningskommissionens bedömning på grund av kronans depreciering. För grisköttsproducenterna beräknas effekten bli ca 1 kr lägre foderkostnad per kilo griskött. Grisköttsproducenter torde kunna realisera reducerade fodermedelskostnader redan på kort sikt. För att åstadkomma en styrning mot en anpassning till de villkor branschen har i EG och

successivt skapa förutsättningar för en konkurrenskraftig produktion anser Prop. 1992/93:183 jag att referenspriset för griskött bör sänkas med 1 kr/kg den 1 juli 1993.

Ägg

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1987/88:93, bet. 1987/88:JoU22, rskr. 1987/88:327) skall höns för äggproduktion bl.a. inte få inhysas i burar. Produktionsmetoder med burhållna värphöns skall vara avvecklade vid utgången av år 1998. Möjligheter för producenter att anpassa kostnaderna till villkor som råder i EG är därför begränsade så länge EG inte har infört motsvarande djurskyddsbestämmelser.

Åtgärder inom vegetabiliesektorn beräknas minska foderkostnaderna med ca 0,55 kr/kg ägg. Mot bakgrund av högre kostnader än i EG för djurskydd och osäkerhet i fråga om kostnader vid införande av nya produktionssystem anser jag att det inte är lämpligt att sänka referenspriset för ägg under den nivå som Omställningskommissionen föreslår. Jag föreslår därför att referenspriset sänks med 0,25 kr/kg den 1 juli 1993.

Fågelkött

En del av kostnaderna för produktionen av fågelkött i Sverige beror på nationella djurskydds- och smittskyddsbestämmelser. Producenterna har därför begränsade möjligheter att påverka den totala produktionskostnadsnivån. Skillnader i kostnadsnivå som beror av nationella särbestämmelser innebär att en högre pris- och stödnivå är motiverad.

Minskade fodermedelskostnader på grund av borttagen proteinfoderreglering och sänkt spannmålspris beräknas för fågelköttproduktionen uppgå till 0,60 kr/kg. Minskade foderkostnader får positiva effekter redan på kort sikt i en produktionsgren med kort omloppstid som fågelköttproduktion. Jag föreslår därför att referenspriset på fågelkött sänks med 0,60 kr/kg den 1 juli 1993.

Får- och lammkött

Enligt 1990 års beslut skall pristillägget på får- och lammkött avvecklas stegvis under perioden fram till den 1 juli 1993. För att möjliggöra en prishöjning beslutades att gränsskyddet skulle höjas i motsvarande grad. I jordbruksutskottets betänkande (bet. 1989/90:JoU25) framhålls att fåmäringen är av särskilt intresse som medel att upprätthålla ett varierat och rikt odlingslandskap.

Mot bakgrund av strävan att anpassa svenska förhållanden till dem som råder i EG bör inte gränsskyddet höjas ytterligare, eftersom priserna ligger på ungefär samma nivå i EG och Sverige. Direktbidrag till får- och lammköttproduktion är dock högre i EG. Kompensation till får- och lammköttproduktion för avvecklingen av pristillägget utgår genom den fördubbling av direkt-

bidraget som genomfördes redan budgetåret 1992/93. Denna anpassningsåtgärd innebär ett avsteg från 1990 års beslut att höja gränsskyddet i motsvarande grad som pristillägget avvecklas.

Prop. 1992/93:183

2.2 Åtgärder inom vegetabiliesektorn

Mitt förslag: Inlösenpriset för 1994 års skörd av oljeväxter skall fastställas som en relation till inlösenpriset för 1994 års skörd av spannmål. Prisrelationen mellan odlarpriset för oljeväxter och inlösenpriset för spannmål skall vara 2,5:1. Budgetåret 1994/95 skall oljeväxtodlarna dessutom erhålla samma arealbidrag som lämnas vid odling av spannmål.

Skälen för mitt förslag: I min anmälan till 1993 års budgetproposition (prop. 1992/93:100 bil. 10) föreslog jag att ett system med inlösenpriser i kombination med arealbidrag för odlingen av spannmål, proteingrödor och oljeväxter skall gälla fr.o.m. budgetåret 1993/94. Jag framhöll därvid att som ett led i dessa förändringar av 1990 års beslut bör referenspriset på spannmål sänkas. En sådan sänkning bör således genomföras den 1 juli 1993. Sänkningen bör uppgå till 16 öre/kg. Det nya referenspriset blir således 1,10 kr/kg. Jag återkommer senare till regeringen i denna fråga.

Vad beträffar inlösenpris för spannmål och arealbidrag för budgetåret 1994/95 har jag till årets budgetproposition anmält att jag avser att återkomma med förslag vid ett senare tillfälle.

De förslag som regeringen avgett i budgetpropositionen vad gäller inlösenpris och arealbidrag för budgetåret 1993/94 behandlas för närvarande av riksdagen. Jag avser emellertid att redan under våren föreslå regeringen att förelägga riksdagen förslag till ytterligare steg i anpassningen till EG av pris- och stödnivåer som bör tas inom detta område budgetåret 1994/95.

I nämnda proposition föreslås att systemet med inlösenpriser i kombination med arealbidrag bör gälla även för oljeväxter budgetåret 1994/95. Min bedömning är att prisrelationen mellan oljeväxter och spannmål bör vara 2,5:1 för att odlingen av oljeväxter skall få önskad omfattning.

Det är viktigt att prisrelationen fastställs i god tid före odlingssäsongen. Hur mycket jordbrukarna väljer att odla beror bl.a. på prisrelationen mellan oljeväxter och spannmål. Jag anser därför att det är angeläget att på ett tidigt stadium informera jordbrukarna om de prisrelationer som de kan förvänta sig vid försäljning av 1994 års skörd.

Inom EG lämnas ett högt arealbidrag för odling av oljeväxter. Det finns dock inget prisstöd för oljeväxtfrö inom EG, varför det fastställs ett pris som skall motsvara ett världsmarknadspris. Stödrelationen inom EG var 2,1:1 för 1992 års skörd.

Det administrativt fastställda svenska priset bör avse odlarpriset för en vara som har 9 % vattenhalt, levererad till mottagningsorten och i övrigt motsvarar de kvalitetskrav som Statens jordbruksverk föreskriver. Jordbruksverket föreslås köpa oljeväxtfrö levererad på säljarens risk och bekostnad till lager i Karlshamn under förutsättning att odlaren har fått en ersättning enligt gällande prisrelation. Det innebär att det utöver ovan angivna odlarpris tillkommer kostnad för lagring, frakt, ränta och administration med ca 200 miljoner kronor. Om odlarpriset t.ex. är 2,50 kr/kg blir kostnaden för inköp av 300 000 ton oljeväxtfrö således 750 miljoner kronor. Statens intäkter vid försäljning i Karlshamn beräknas till ca 360 miljoner kronor och dessutom tillkommer ca 260 miljoner kronor i fettvaruavgift. Det kvarstår en mellanskillnad med 330 miljoner kronor vilket även fortsättningsvis måste finansieras med budgetmedel. Mitt förslag innebär en sänkning av kostnaderna med ca 300 miljoner kronor jämfört med det anbudssystem som tillämpas vid 1993 års skörd. Utöver detta tillkommer dock kostnaderna för arealbidrag.

2.3 Åtgärder inom grönmjölsproduktionen

Mitt förslag: Producenter av grönmjöl skall erhålla ett arealbidrag på ca 3 000 kr/ha under budgetåren 1993/94 och 1994/95.

Skälen för mitt förslag: Inom EG finns ett stöd till produktion av grönmjöl. Den 1 oktober 1992 uppgick stödet till 730 kr/ton vid dåvarande valutakurs. Produkten är inte gränsskyddad utan det inhemska priset bestäms utifrån en korg av proteingrödor och det pris de betingar på världsmarknaden. Stödnivån inom EG har sänkts med 10 % men är fortfarande relativt hög och avsikten är att reducera nivån ytterligare. Trots planerade sänkningar av stödnivån beräknas stödet vara i storleksordningen 700 kr/ton eller ca 5 000 kr/ha den 1 januari 1995.

Den svenska produktionen av grönmjöl utsätts för en ökad konkurrens när gränsskyddet för proteinfodermedel tas bort fr.o.m. den 1 juli 1993. Konkurrensen består inte i första hand av importerat grönmjöl utan snarare av importerat majs glutenmjöl. När proteinfoderregleringen tas bort blir priset för majs glutenmjöl ca 35 % lägre. Detta får till följd att producenterna av grönmjöl måste sänka försäljningspriset för att kunna sälja sin produkt och det svenska priset för grönmjöl torde falla till en nivå under det gränsskyddade priset.

Under antagande av att prisrelationen mellan majs glutenmjöl och grönmjöl förblir densamma kan det inhemska försäljningspriset beräknas sjunka till ca 1,30 kr/kg.

När det inhemska priset sjunker kommer de svenska odlarna att få en sänkning av ersättningen för sin gröda och därmed kan odlarintresset antas minska. Det skulle för tiden fram till ett medlemskap få negativa konsekvenser för de företag (torkanläggningar) vid vilka produktionen av grönmjöl sker.

Mot bakgrund av vad jag anfört anser jag att det fortsättningsvis bör lämnas ett stöd i form av ett differentierat arealbidrag baserat på den genomsnittliga produktionen av grönmjöl i området för en torkanläggning. Detta stöd bör uppgå till 3 000 kr/ha i genomsnitt budgetåren 1993/94 och 1994/95.

Produktionen uppgår ett normalår till ca 15 000 ton grönmjöl på en areal om drygt 2 000 ha. Till stöd till grönmjölproduktion bör anvisas högst 7 miljoner kronor budgetåren 1993/94 resp. 1994/95. Stödet skall i enlighet med förslaget i 1993 års budgetproposition finansieras inom ramen för ej disponerade regleringsmedel och direktbidragen för budgetåren 1993/94 resp. 1994/95.

2.4 Industrins råvarukostnadsutjämning m.m.

Mitt förslag: Svensk livsmedelsindustri skall ges ökade möjligheter till export av förädlade livsmedel baserade på svenska råvaror. Vissa förädlade livsmedel, i synnerhet icke sammansatta produkter, omfattas inte av systemet för industrins råvarukostnadsutjämning (RÅK). Exempel på dessa är ost och olika förädlade köttprodukter. Möjligheten att tillämpa prisutjämnande åtgärder bör därför vidgas till att omfatta även denna typ av produkter. Dessutom bör det temporära systemet för export av nö- och griskött tillföras ytterligare medel samt även förlängas till att gälla fram till den 1 januari 1995. Vissa förändringar bör göras av råvarugränserna för prisutjämnning för vissa råvaror som ingår i RÅK-systemet.

Omställningskommissionens förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. Kommissionen har i vissa avseenden mera preciserade förslag. Kommissionens förslag till finansiering överensstämmer inte med mitt förslag.

Remissinstanserna: Remissutfallet är i viss mån splittrat. En majoritet av remissinstanserna ställer sig dock positiva till kommissionens förslag eller lämnar det utan erinran. Konkurrensverket, Kommerskollegium och Konsumentberedningen m.fl. har principiella invändningar mot införande av exportstöd som man menar ger fel signaler till marknaden. Lantbrukarnas riksförbund anser att kommissionens förslag inte är tillräckligt långtgående.

Skälen för mitt förslag: I och med 1990 års beslut om en ny livsmedelspolitik inleddes en successiv avreglering av den svenska jordbrukspolitiken och en övergång till ett mer marknadsinriktat system. Beslutet innebär att de tidigare möjligheterna för producenterna att kollektivt finansiera export av överskottsproduktion tas bort. Det faktum att exportsubventionerna avvecklas genom 1990 års beslut begränsar den svenska livsmedelsindustrins möjligheter till etablering på exportmarknaden inom sådana varugrupper som ligger utanför RÅK-systemet. RÅK ger svensk livsmedelsindustri som är

utsatt för internationell konkurrens möjligheter att konkurrera på lika villkor som konkurrenter i andra länder som har tillgång till jordbruksvaror till lägre priser. Syftet med systemet är alltså att skapa konkurrensneutralitet mellan vissa livsmedelsprodukter producerade inom och utom landet. Systemet är utformat så att detta kan gälla såväl konkurrensen på den svenska marknaden som konkurrensen på exportmarknaden.

Vid sidan av RÅK och det exportbidragssystem som gäller för spannmål, utbetalas i dag exportsubventioner för nöt- och griskött inom ett temporärt system. Detta är en typ av övergångslösning som gäller för perioden 1991/92–1993/94. Totalt disponeras 450 miljoner kronor. Medel som avsatts för att finansiera export av kött får föras mellan budgetåren för att medge en större flexibilitet. Bidragen administreras av Jordbruksverket. Syftet är att medverka till att partipriserna upprätthålls. Systemet tillåter dock i viss utsträckning att pristryckande överskott slår igenom på marknaden i form av lägre konsumentpriser (t.ex. framdelskött). Bidragen som betalas ut är begränsade till vissa delar av sortimentet. Förädlingsgrad och produkternas möjligheter att etablera sig på exportmarknader beaktas inte i bedömningen av vilka varor som skall erhålla bidrag. Exporten av nötkött har huvudsakligen utgjorts av framdelskött och av griskött huvudsakligen av skinka och sida.

Regeringen har den 5 mars 1992 beslutat att medverka med 60 miljoner kronor i en satsning på exportfrämjande åtgärder för livsmedel. Satsningen avser en fyraårsperiod.

Inom ramen för EES-förhandlingarna har knutits en bilateral överenskommelse med EG. Överenskommelsen innebär bl.a. att det inrättas ömsesidiga tull- och avgiftsfria kvoter för färskt nötkött och vissa nötköttsprodukter. Överenskommelsen innefattar även kvoter för export och import av ost.

I Sverige tillämpas två system för utjämning av industrins kostnader för jordbruksråvaror – ett externt och ett internt, tillsammans kallat RÅK-systemet. Ett införlivande av EES-avtalets protokoll 3 innebär ett enhetligt system för hela EES-området och en övergång till s.k. nettokompensation, dvs. utjämning till lägsta EES-pris.

Den exakta tidpunkten för EES-avtalets och det bilaterala avtalets ikraftträdande är i dag oklar.

Enligt EG:s marknadsordning är det möjligt att ge exportbidrag för köttinnehållet i vissa förädlade produkter.

För vissa varor, som mjölkpulver och torkade äggprodukter har i Sverige införts vissa begränsningar i möjligheterna att få exportbidrag. Detta innebär att fr.o.m. den 1 juli 1991 ges exportbidrag för maximalt 35 % mjölkpulver och 15 % torkade äggprodukter av den färdiga varans vikt. För kött gäller sedan tidigare att exportbidrag ges för maximalt 40 % av den färdiga varans vikt. Produkter med innehåll av mer än 40 % kött gavs tidigare exportbidrag inom jordbruksprisregleringen. Anledningen till dessa begränsningar inom RÅK-systemets ram är att förhindra att sådana varor som tidigare kunde få exportbidrag inom jordbruksprisregleringen skulle flyttas över till RÅK-systemet. Konsekvenserna av begränsningsreglerna inom RÅK-systemet har

blivit att vissa industrier i ökad utsträckning använder importerad råvara (mjölkpulver, ägg och kött) så att man vid export av färdigvaran kan söka restitution för erlagd införselavgift. Dessa svenska råvaror kan därför sägas vara diskriminerade i produktionen av vissa förädlade livsmedel avsedda för export.

Mot bakgrund av Omställningskommissionens förslag och vad jag tidigare har anfört om anpassningen av den svenska jordbruks- och livsmedelssektorn vill jag anföra följande.

Vid ett EG-medlemskap blir den totala EG-marknaden Sveriges hemmarknad. En svensk etablering på denna marknad bör därför, som ett led i anpassningen inför ett EG-medlemskap, underlättas genom olika typer av åtgärder. Syftet med sådana åtgärder bör vara att svenska livsmedelsföretag därigenom ges möjlighet att arbeta på i första hand EG-marknaden och lära sig denna marknads villkor. Sverige bör emellertid inte nu införa den typ av generella exportstöd som förekommer inom EG och som motsvarar de exportbidragssystem som tidigare tillämpades i Sverige. I stället bör åtgärderna på detta område ansluta till existerande system för exportbidrag och i första hand avse förädlade livsmedel. Sådana åtgärder, i kombination med en fortsatt kostnadsanpassning, skapar förutsättningar som kan göra svenska produkter konkurrenskraftiga och möjliggöra en etablering på främst EG-marknaden.

Omställningskommissionen nämner som exempel på möjliga exportvaror ost och förädlade köttprodukter. Jag anser det därför naturligt att möjligheten att utjämna konkurrensvillkoren genom prisutjämnande åtgärder under perioden den 1 juli 1993—den 1 januari 1995 bör vidgas till att omfatta även dessa typer av produkter. De principer som gäller för export inom RÅK-systemet bör även tillämpas för dessa åtgärder och storleken på exportbidraget bör svara mot dess syfte, dvs. bidraget bör ge möjlighet för svenska livsmedelsföretag att konkurrera på exportmarknaden på liknande villkor som livsmedelsföretag i andra länder. De kvantiteter av livsmedelsprodukter som ingår i olika bilaterala avtal som Sverige upprättat med bl.a. EG bör inte omfattas av möjligheten till prisutjämnande åtgärder i de fall dessa avtal förutsätter att inga exportbidrag ges.

I likhet med Omställningskommissionen anser jag att vissa höjningar av råvarugränserna bör göras i RÅK-systemet. Syftet skulle vara att försöka komma till rätta med de negativa effekter som nuvarande procentuella utjämningsgränser har fått i form av diskriminering av svenska råvaror vid produktion av vissa förädlade livsmedelsindustriprodukter. Även en övergång till s.k. nettokompensation inom EES-avtalets protokoll 3 gör det möjligt att höja bidragsgränserna. RÅK-systemet bör dock inte heller i framtiden kunna utnyttjas för s.k. bulkexport.

Det är emellertid enligt min mening inte lämpligt att riksdagen och regeringen redan nu bestämmer vilka produkter som bör omfattas av en utvidgning av möjligheten att tillämpa prisutjämnande åtgärder. Risken finns då att dessa produkter i ett senare stadium visar sig sakna konkurrenskraft eller etableringsmöjligheter på EG-marknaden. Jag är av den uppfattningen att

Jordbruksverket, efter samråd med livsmedelsindustrin, är bäst lämpat att bestämma vilka förädlade livsmedelsindustriprodukter som har förutsättningar att vara långsiktigt konkurrenskraftiga på en EG-marknad. Regeringen bör enligt min mening senare uppdra åt Jordbruksverket att, inom ramen för de medel som anvisas, närmare bestämma vilka förädlade produkter som bör omfattas av nyss nämnda utvidgning. I enlighet med Omställningskommissionens förslag och mot bakgrund av den aktuella situationen på den svenska marknaden för kött, som jag beskrivit tidigare (avsnitt 2.1), anser jag att det temporära exportsystemet för kött bör tillföras ytterligare 100 miljoner kronor utöver de 450 miljoner kronor som gäller för perioden 1991/92–1993/94. Jag anser även att systemet bör förlängas till att gälla fram till den 1 januari 1995. Mot bakgrund av övriga förslag till åtgärder för export av förädlade livsmedel bör dock inte systemets inriktning förändras enligt Omställningskommissionens förslag. Jordbruksverket har, som tidigare, ansvaret för administrationen av bidrag inom systemet. Vad gäller övriga förändringar i RÅK-systemet har Jordbruksverket i sitt remissvar förutsickat att man avser göra en översyn av grunderna för bestämning av begränsningsnivån för vissa råvaror. Det ankommer på Jordbruksverket att bestämma hur stora procentuella förändringar som bör göras och vilka råvaror som bör omfattas av förändringarna.

När det gäller kommissionens förslag om en utvidgning av de ömsesidiga kvoterna delar jag kommissionens åsikt men inser även att det är svårt att genomföra på kort sikt. Jag har dock för avsikt att se över vilka möjligheter som finns för en utvidgning av dessa kvoter inom den tidsrymd som gäller inför ett medlemskap i EG.

Mitt förslag bör innebära att ytterligare förutsättningar skapas för förädlade produkter med konkurrenspotential att etablera sig på olika exportmarknader.

Kostnader och finansiering

Till RÅK-systemet finns knuten en utjämningskassa som förvaltas av Statens jordbruksverk. Kassen tillförs avgifter som tas ut inom ramen för systemet och har under de gångna åren vuxit i sådan omfattning att den enligt Jordbruksverket inte fullt ut kommer att behöva utnyttjas för det hittillsvarande RÅK-systemet.

Med hänsyn till syftet med utjämningsystemet är det enligt min mening naturligt att utnyttja de medel som inte behövs för det nuvarande RÅK-systemet på ett sätt som svarar mot detta syfte. Mot denna bakgrund bör 150 miljoner kronor föras från utjämningskassan till statsbudgetens inkomstsida. Ett motsvarande belopp bör få utnyttjas för den utvidgning av möjligheten att tillämpa de prisutjämnande åtgärder jag nyss föreslagit i syfte att ge svenska förädlade livsmedel en möjlighet att konkurrera på exportmarknaden. Utöver detta anser jag att ytterligare 100 miljoner kronor bör föras från utjämningskassan till statsbudgetens inkomstsida. Ett lika stort belopp bör få disponeras för det temporära exportsystemet för nöt- och griskött. Medlen bör få disponeras för perioden den 1 juli 1993–den 31 december 1994.

3 Anpassningsåtgärder inom trädgårdssektorn inför ett EG-medlemskap

Prop. 1992/93:183

3.1 Allmänna utgångspunkter

Utgångspunkterna för 1992 års trädgårdsnäringsutredning var den nya näringspolitik som riksdagen lade fast hösten 1991. Utifrån denna skall enligt direktiven förutsättningar skapas för en svensk trädgårdsnäring, som vid ett EG-inträde är stark och konkurrenskraftig.

Ett svenskt EG-medlemskap kommer att förändra förutsättningarna för svensk trädgårdsproduktion, främst genom att tullarna gentemot övriga EG-länder avvecklas. Härav följer med all sannolikhet en anpassning till ett lägre prisläge i såväl producent- som konsumentled. Enligt min mening finns det under tiden före ett svenskt EG-inträde starka skäl för sådana statliga insatser som bidrar till att överbrygga de anpassningssvårigheter som i ett övergångsskede förväntas uppkomma för svensk trädgårdsnäring.

Problemet för svensk odling är att anpassningen i riktning mot EG:s lägre producentpriser kan komma att ske snabbare än utjämnningen av produktionskostnaderna.

Näringsen måste förbereda sig för att möta den hårdnande konkurrensen bl.a. genom en effektivisering av produktionen och marknadsledet samt genom en ökad produktdifferentiering.

3.2 Åtgärder för att främja produktutveckling m.m.

Mitt förslag: För perioden fram till ett planerat svenskt EG-inträde den 1 januari 1995 anvisas ett anslag på 25 miljoner kronor. Medlen skall användas för stöd till produktutveckling och utveckling av marknadsprognoser, introduktion av ny teknik samt insatser för att effektivisera marknadssidan inom svensk trädgårdsnäring.

Utredarens förslag innebär att 5 miljoner kronor tillförs näringsen för vart och ett av budgetåren 1993/94–1995/96 och att medlen i första hand används till centrala insatser för att underlätta en EG-anpassning och för att effektivisera marknadssidan. Minst 1 miljon kronor bör användas för konsumtionsfrämjande verksamhet.

Utredaren har vidare föreslagit energiskattelättnader motsvarande ca 8 miljoner kronor per år under perioden 1993–1996 för att sänka kostnaderna inom trädgårdsnäringsen.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna anser att det finns skäl för att genom insatser som föreslagits av utredaren underlätta en EG-anpassning genom effektiviseringar på marknadssidan. Flera remissinstanser anser att en större satsning än vad utredaren föreslagit för konsumtionsfräm-

jande insatser bör komma i fråga. Konsumentberedningen och Kooperativa förbundet framhåller i likhet med Sveriges frukt- och grönsaksdistributörers förening att man vid stöd för konsumtionshöjande åtgärder ej bör göra skillnad på inhemska och importerade produkter.

Sveriges livsmedelshandlareförbund menar att näringen själv bör finansiera marknadsutveckling m.m. och att eventuellt statliga insatser för sådana åtgärder bör begränsas till det minimum som kan behövas för att denna verksamhet skall kunna etableras och ges egen livskraft. Konkurrensverket har en liknande uppfattning.

Länsstyrelsen i bl.a. Malmöhus län förordar att ett speciellt stöd till producentorganisationer bör övervägas. Trädgårdsnäringens riksförbund och Lantbrukarnas riksförbund föreslår att ett sådant stöd införs före EG-inträdet. Kooperativa förbundet noterar att utredningen ej föreslagit ett förtida införande av denna EG-stödform och anser inte heller att så bör ske.

Utredarens förslag om skattelättnader m.m. har av instanserna fått ett överlag positivt bemötande även om några remissinstanser motsätter sig ytterligare nedsättningar av energiskatterna.

Skälen för mitt förslag: Den svenska trädgårdsnäringens internationella konkurrenskraft är inte beroende bara av effektivitet i primärproduktionen utan också av effektivitet i marknadsledet. Som framhållits i utredningen kommer den svenska trädgårdsnäringen även i framtiden att bestå av ett förhållandevis stort antal små produktionsenheter som inte själva har förutsättningar att aktivt genomföra produktutvecklings- och försäljningsarbete. Köparna är koncentrerade till två, tre stora kedjeföretag medan bilden på odlingssidan är en annan. Samtidigt måste odlarna möta köparnas krav på korrekt information om utbudet, stora kvantiteter och hög grad av leveranssäkerhet.

Utredaren redovisar produktdifferentiering som en anpassningsväg för den svenska trädgårdsnäringen. Med detta avses att utveckla och anpassa olika produkter för olika marknader eller konsumentkategorier. Några remissinstanser har också pekat på att ett stöd för produktutveckling, i likhet med i Danmark, skulle kunna få stor betydelse för den svenska trädgårdsnäringens utvecklingsmöjligheter.

Jag delar utredarens uppfattning om behovet av effektiviseringar på marknadssidan och förbättrad prognos- och produktutvecklingsverksamhet. Ett fortsatt utrednings- och utvecklingsarbete på dessa områden enligt min mening är av stor vikt.

Av EG:s strukturprogram har utredaren bedömt investeringsstöd, startstöd och stöd till bildande av producentorganisationer vara av största betydelse för svensk trädgårdsnäring. I likhet med utredaren anser jag att förberedelsearbete behöver inledas för att dessa stödformer skall kunna träda i kraft genast vid ett svenskt EG-inträde. Jag anser dock inte att dessa stöd skall införas före EG-inträdet. I detta sammanhang kan också noteras att utredaren i sina förslag om stödåtgärder utgått från att övergångsperioder ej är aktuella vad gäller gränsskyddets avvecklande efter ett svenskt EG-inträde. Utredaren

påpekar emellertid att behovet av anpassningsåtgärder är beroende av hur snabbt avvecklingen av gränsskyddet gentemot EG-länderna genomförs.

Flera remissinstanser har tagit upp frågan om i vilken takt tullskyddet bör avvecklas.

Jag anser emellertid att det inte nu finns skäl lämna några förslag i denna fråga. Inte heller avser jag att föreslå något statligt stöd för konsumtionshöjande åtgärder eftersom sådana åtgärder inte kan motiveras utifrån de behov av anpassningsåtgärder som finns till följd av ett svenskt EG-inträde. I stället har jag tagit fasta på det behov som finns av att med statliga insatser bidra till att utveckla näringens konkurrenskraft inför ett EG-inträde.

Jag vill emellertid först ta upp frågan om den kollektiva återföringen av prisregleringsavgift till trädgårds- och grönytesektorn. Härvid vill jag erinra om vad regeringen nyligen har föreslagit i prop. 1992/93:170 om forskning för kunskap och framsteg. Där konstaterades att finansieringen av den FoU på hemträdgårdsområdet och grönytemiljöer, som hittills finansierats med prisregleringsavgifter på handelsgödsel och bekämpningsmedel, bortfaller eftersom avgifterna har slopats fr.o.m. den 2 december 1992. Mot bakgrund av den vikt som denna forskning har föreslår regeringen i propositionen att för budgetåret 1993/94 detta forskningsområde tillförs 11 miljoner kronor över nionde huvudtitelns anslag Stöd till kollektiv forskning. Medlen skall användas för FoU och därmed sammanhängande information och rådgivning på grönytemiljö- och hemträdgårdsområdet, inkl. verksamheten inom det s.k. MOVIUM-sekretariatet vid Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp. Medlen skall fördelas av Skogs- och jordbrukets forskningsråd som i anslutning till fördelningen av medlen så långt möjligt skall söka få till stånd en medfinansiering av intressenterna på området. Detta innebär att frågan om en framtida finansiering av dessa verksamheter på grönyte-, miljö- och hemträdgårdsområdet långsiktigt kan tryggas. För budgetåret 1993/94 kommer till nämnda sektorer, utöver nämnda 11 miljoner kronor, att återföras de prisregleringsavgifter som har inlutit under budgetåret 1992/93. Det innebär en successiv nedtrappning av de medel som i dag återförs till sektorerna, vilket bör underlätta en anpassning till den nya situationen.

Genom avvecklingen av prisregleringsavgifterna på handelsgödsel och bekämpningsmedel kommer den yrkesmässiga trädgårdsnäringsen att efter utgången av år 1993 stå i stort sett utan kollektiva medel för information, marknadsföring och utvecklingsarbete. Under de senaste åren har årligen drygt 10 miljoner kronor av inlutna avgiftsmedel per år avsatts för sådana ändamål.

Mot bakgrund av dels det behov av anpassningsåtgärder inför ett EG-inträde som enligt min mening föreligger, dels trädgårdsnäringsens avsaknad av kollektiva medel efter utgången av år 1993, anser jag det motiverat att förordna en kraftfull satsning för att stärka näringens långsiktiga konkurrenskraft. För detta ändamål bör ett anslag på 25 miljoner kronor anvisas för perioden den 1 juli 1993—den 31 december 1994. Medlen skall för perioden fram t.o.m. ett planerat EG-inträde användas för stöd i form av projektbidrag för produktut-

veckling, förbättrade och säkrare marknadsprognoser samt centrala insatser för att effektivisera marknadssidan inom trädgårdsnäringen. Utvecklingsverksamhet med sikte på att ta fram plantmaterial för den svenska trädgårdsproduktionen är enligt min mening också en form av produktutveckling som bör kunna stödjas med dessa medel. Även introduktion av ny teknik vid trädgårdsföretagen bör kunna stödjas.

Regeringen bör enligt min mening uppdra åt Statens jordbruksverk att, efter hörande av berörda intressenter, fördela detta belopp. Vid fördelningen på ansökningar om projektbidrag skall som vägledande princip eftersträvas att stödet används för att skapa förutsättningar för en på sikt konkurrenskraftig näring. Verket bör således identifiera de produkter och verksamheter inom trädgårdsnäringen som vid ett EG-medlemskap kan bedömas som långsiktigt konkurrenskraftiga.

Utredaren och några remissinstanser har föreslagit skattelättnader på bl.a. energiskatteområdet. Jag är väl medveten om att skatterna är en betydande kostnadspost för enskilda företag. Denna fråga uppmärksammandes också i juni 1992 då riksdagen beslutade om en omläggning av energibeskattningen (prop. 1991/92:150, bil. I:5, FiU 30, rskr 350). Beslutet innebär bl.a. att växthusnäringen befrias från energiskatt på elförbrukning fr.o.m. år 1993 och på förbrukning av fossila bränslen fr.o.m. år 1995. Växthusnäringen befrias också från skatten på all användning av el. Vidare skall växthusodlingen under åren 1993 och 1994 få behålla den 85-procentiga nedsättningen av energi- och koldioxidskatten för bränslen för växthusuppvärmning. Jag vill i sammanhanget också erinra om att beslutet om att slopa prisregleringsavgifterna på handelsgödsel och bekämpningsmedel kommer att minska de sammanlagda kostnaderna för svenska trädgårdsföretag budgetåret 1993/94 med ca 12 miljoner kronor, jämfört med budgetåret 1991/92. Jag har nyligen tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att ta fram underlag rörande obeståndssituationen inom jordbruket och trädgårdsnäringen. Jag är därför inte beredd att nu föreslå några ytterligare åtgärder på detta område.

Beträffande utredarens förslag vad gäller forskning och statistik på trädgårdsnäringens område avser jag att återkomma till regeringen vid ett senare tillfälle. Jag återkommer i det följande (avsnitt 5) till rådgivningen inom trädgårdsnäringen.

3.3 Åtgärder för att minska miljöpåverkan och främja ekologisk trädgårdsproduktion

Mitt förslag: Budgetåren 1993/94–1995/96 skall 3 miljoner kronor om året avsättas för miljöförbättrande åtgärder på trädgårdsnäringsens område. Medlen skall bl.a. användas för att minska användningen av bekämpningsmedel och för miljöinriktad rådgivning.

Det stöd för ekologisk jordbruksproduktion med 10 miljoner kronor per år som föreslås för budgetåren 1993/94 och 1994/95 skall även kunna användas för stöd till ekologisk trädgårdsproduktion.

Utredarens förslag överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Merparten av remissinstanserna tillstyrker förslagen om satsningar på ekologisk trädgårdsproduktion och näringens miljöfrågor. Trädgårdsnäringsens riksförbund anser att miljöpolitiken med avseende på kemikalieanvändningen inom trädgårdsnäringsen bör ges ett tydligare bransch- och produktionsinriktat mål. Halveringsprogrammet för att minska användningen av bekämpningsmedel är enligt förbundet numera ett för grovt och okänsligt mål för denna politik. Förbundet anser att konkurrensförhållandena i relation till andra länder i dag bör väga tyngre beträffande tillgången på olika preparat inom olika produktionsinriktningar.

Statens naturvårdsverk föreslår att regeringen uppdrar åt Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket och Arbetarskyddsstyrelsen att tillsammans utarbeta ett handlingsprogram rörande trädgårdsnäringsens miljöfrågor.

Skälen för mitt förslag: Något särskilt trädgårdspolitiskt miljömål har inte lagts fast. Sedan mitten av 1980-talet har dock trädgårdsnäringsen i varierande utsträckning kommit att omfattas av de miljöinsatser som primärt avser jordbruket. Det bör finnas goda möjligheter för trädgårdsnäringsen att ytterligare minska bekämpningsmedelsanvändningen under förutsättning att staten bidrar med de utvecklingsåtgärder m.m. som utredaren redovisar. Det kan noteras att den svenska ekologiska trädgårdsproduktionen är lägre än konsumtionen och att det framöver borde finnas utsikter för såväl en ökad svensk produktion som en ökad konsumtion. Enligt min mening talar inte minst konsument- och miljöskäl för statliga insatser avseende ekologisk produktion och miljöfrågor i övrigt.

Utredaren har föreslagit att 3 miljoner kronor per år anvisas under tre år för att främst minska användningen av bekämpningsmedel. Jag tillstyrker utredarens förslag. Åtgärderna bör finansieras inom ramen för anslaget Miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket. Eftersom rådgivningen spelar en avgörande roll för miljöfrågorna anser jag i likhet med utredaren att medel från detta anslag även bör kunna användas till miljöinriktad rådgivning inom trädgårdsnäringsen. Fortsatta insatser på utveckling av tekniken för bl.a. recirkulering

lering av näringslösning i växthus bör också kunna göras inom ramen för detta anslag. Prop. 1992/93:183

Jag finner Jordbruksverket vara en lämplig samordnande myndighet för utarbetande av ett handlingsprogram avseende trädgårdsnäringsens miljöfrågor. Jag avser att senare föreslå regeringen att Jordbruksverket ges i uppdrag att i samråd med Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket och Arbetarskyddsstyrelsen utarbeta ett handlingsprogram rörande trädgårdsnäringsens miljöfrågor.

Jag delar utredarens uppfattning om att stödet för ekologisk produktion också bör kunna användas till ekologisk trädgårdsproduktion. Medel för främjande av ekologisk produktion skall enligt regeringens förslag i prop. 1992/93:100 bil. 10 anvisas med 20 miljoner kronor för budgetåren 1993/94–1994/95 utöver det stöd som redan lämnas.

4 Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige budgetåret 1993/94

Mitt förslag: Stödnivån för jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige skall vara oförändrad under budgetåret 1993/94. Det ger en beräknad total kostnad för stödet på 971 miljoner kronor, varav 65 miljoner kronor tillförs förädlingsindustrin.

Statens jordbruksverks förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat vad gäller stödnivån för budgetåret 1993/94. Flera remissinstanser anser att stödnivån bör räknas upp. Några instanser tillstyrker Jordbruksverkets förslag till oförändrad stödnivå, medan andra anser att beräkningarna endast bör ta hänsyn till reformens effekter och att stödnivån därför kan sänkas.

Skälen för mitt förslag: Antalet jordbruksföretag i stödområdet har under de senaste åren minskat något mer än i resten av landet. Denna utveckling har varit tydligare i de norra delarna av stödområdet. Utvecklingen för jordbruket i stödområdet mellan åren 1989 och 1991 har dock sammantaget varit något mer positiv än för landet som helhet. Åkerarealen minskade mindre än genomsnittet och antalet svin ökade i stödområdet men minskade i landet totalt sett. Antalet mjölkkor har minskat något mindre än genomsnittet och den sammanräknade inkomsten i riksområde 3 var jämförbar med den i riksområdena 1 och 2. Utvecklingen i stödområde 1 har emellertid varit sämre än i resten av stödområdet. Produktionen av mejerivaror motsvarar för närvarande konsumtionen totalt sett i stödområdet. Avräkningspriserna för mjölk exkl. pristillägg ligger lägre än riksgenomsnittet och prisvariationerna har under åren 1991–1992 varit kraftigare för norrlandsföreningarna.

I Jordbruksverkets uppdrag ingick att göra en översyn av modellen och beräkningsunderlaget mot bakgrund av att syftet med beräkningarna ändrats i samband med 1990 års livsmedelspolitiska beslut. I 1990 års beslut slås fast att lönsamheten i jordbruket i norra Sverige inte skall tillåtas sjunka nämnvärt till följd av avregleringens effekter. Beräkningsmodellen utformades med syfte att belysa merkostnader för produktion i stödområdet jämfört med ett referensområde i mellersta Sverige. Efter 1990 års beslut skall beräkningarna emellertid syfta till att urskilja dels lönsamhetsförändringar inom stödområdet, dels reformens effekter på lönsamheten. Kopplingen till Mellansverige har således släppts. I uppdraget ingick vidare att undersöka möjligheterna att basera beräkningarna på verkliga data i stället för syntetiska typföretag samt hur en ökad helhetssyn på företagens lönsamhet skall kunna uppnås.

Modellkalkylerna för mjölk och kött utgår från typföretag med 21 mjölkkor och det antas att en tredjedel av fodersädsbehovet produceras inom det egna företaget. Arbetsbehovet beräknas enligt normaltal för vegetabilie- och animalieproduktionen. För slaktsvin grundar sig beräkningarna på typföretag med omgångsvis uppfödning av 400 slaktsvin och för smågrisar på typföretag med ca 60 suggor, vilka får 1 000 smågrisar per år. I beräkningarna används täckningsgraden som lönsamhetsmått. Täckningsgraden anger hur hög den reella ersättningen till arbete och kapital är i förhållande till en kalkylerad kostnad för arbete och kapital. För getnäringen, ägg- och potatisproduktionen saknas denna typ av modellberäkningar.

Riksdagen har påpekat att det i dag saknas en helhetssyn som beaktar alla de faktorer (ekonomiska, sociala m.fl.) som avgör dessa företags framtid och fortbestånd (prop. 1990/91:99, bet. 1990/91:JoU27, rskr. 1990/91:276). Jordbruksverket påvisar i sin rapport att det finns svårigheter att integrera kombinationsverksamheter till jordbruket i modellen. Jag anser i likhet med verket att kombinationsverksamheternas betydelse för företagens lönsamhet bör kunna belysas med separat statistik. Verket bör därför fortsättningsvis, i samband med att stödnivån beräknas, även lämna en redogörelse beträffande kombinationsverksamheternas betydelse.

Jordbruksverket anser att det uppstår problem om beräkningarna skall baseras på verkliga data från exempelvis deklaraionsundersökningen. Problem som nämns är bl.a. eftersläpning av data och ett alltför litet urval av företag. Jag anser därför att Jordbruksverkets och Livsmedelsekonomiska samarbetsnämndens (LES) arbete med att utveckla en typgårdsmodell baserad på verkliga data avvaktas tills vidare.

Jordbruksverket har därför utnyttjat samma beräkningsmodell som tidigare vid beräkningarna av stödet för budgetåret 1993/94. Verket har emellertid genomfört vissa justeringar i beräkningsmodellen med syfte att erhålla ett beräkningsunderlag som är mer jämförbart över tiden. Produktequivivalenterna har slopats för att inkomster från kött och mjölk skall kunna särskiljas. Arbetsvolymen antas minska med 2 % per år till följd av effektiviseringar. För att erhålla ett mer homogent prismaterial har priser från Lantmännenföreningarna samlats in. En översyn av foder- och gödselbalanser samt samkostnaderna har

också gjorts. De nivåjusteringar i täckningsgraden som dessa justeringar medför har mindre betydelse för stödnivån eftersom den baseras på förändringen mellan två år. Så länge denna modell används kan justeringar av denna typ behöva göras löpande även fortsättningsvis. Enligt min mening bör modellen utgöra ett underlag för att fastlägga stödnivån för budgetåret 1993/94.

Jordbruksverket har beräknat stödnivån på tre olika sätt. Ett beräkningsalternativ har gjorts under förutsättning av oförändrad lönsamhet. Dessutom redovisas två alternativ där hänsyn endast tagits till lönsamhetsförändringar på grund av reformens effekter. Om compensationen till jordbruket i norra Sverige endast skall avse lönsamhetseffekterna av den livsmedelspolitiska reformen visar beräkningarna att stödnivån kan sänkas något. Om lönsamheten å andra sidan skall hållas oförändrad jämfört med basåret 1989/90 bör nivån i stället höjas. Jordbruksverket föreslår en oförändrad stödnivå för budgetåret 1993/94.

Det föreligger viss osäkerhet vad gäller utvecklingen på framför allt avräkningspriserna. Även mycket små prisförändringar har relativt stora återverkningar på lönsamheten och därigenom stödbehovet. Det är vidare svårt att på ett entydigt sätt urskilja reformens effekter på lönsamheten. Mot bakgrund av detta och att det föreligger vissa tveksamheter vad gäller beräkningsmodellen samt att vissa justeringar av 1990 års livsmedelspolitiska beslut påbörjats och planeras inför anpassningen till EG är jag i dag inte beredd att föreslå en sänkning av stödnivån för jordbruket i norra Sverige. Jag föreslår, i enlighet med Jordbruksverkets förslag, att stödnivån bibehålls på oförändrad nivå under budgetåret 1993/94. Kostnaden för stödet beräknas uppgå till 971 miljoner kronor, varav 65 miljoner kronor avser kostnadstillägg till förädlingsindustrin. Inom ramen på 65 miljoner kronor bör högst 43 miljoner kronor avsättas för mejerier, 20 miljoner kronor för slakterier och 2 miljoner kronor för äggpackerier. Jag avser att återkomma till regeringen i fråga om fördelningen av stödet till jordbruket.

Omställningskommissionen skall under våren lägga förslag med överväganden vad gäller former för stöd till jordbruket i norra Sverige i ett EG-perspektiv. Jag avser att senare återkomma till regeringen vad gäller riktlinjerna för beräkningen av stödet för budgetåret 1994/95.

Stödet till smågrisproduktionen lämnas i dag till företag för högst 120 sugor. Det har då förutsatts att smågrisuppfödaren också är ägare till suggorna. Jag har i flera sammanhang betonat vikten av att jordbruksföretagen förbereder sig för ett EG-inträde genom att sänka sina kostnader. För att bereda utrymme för effektiviseringar och kostnadssänkningar och därmed öka konkurrenskraften bör stödet till smågrisuppfödningen ges till smågrisuppfödare oavsett om de äger suggorna eller inte. Smågrisuppfödare som hyr sina sugor från s.k. suggringar ges då möjlighet att arbeta under samma villkor som de som äger egna sugor. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

5 Rådgivningen till jordbruket och trädgårdsnäringen

5.1 Allmänna utgångspunkter

Inriktningen av den nuvarande statliga rådgivningsverksamheten till jordbruket och trädgårdsnäringen beslutades av riksdagen år 1984 (prop. 1983/84:191, bet. 1983/84:JoU37, rskr. 1983/84:416). Jordbruksutskottet anförde i sitt betänkande att det var angeläget att rådgivningen liksom hittills ingår som en integrerad del av de statliga insatserna för rationaliseringen och att alla möjligheter tas till vara när det gäller att samordna och effektivisera sagda verksamheter.

Den statliga rådgivningen finansierades fram till budgetåret 1984/85 nästan helt från lantbruksnämndens förvaltningsanslag på statsbudgeten. Efter hand har dock en ökad del av finansieringen skett direkt i anslutning till den utförda prestationen genom avgiftsuttag.

Staten bedriver rådgivningsverksamhet på två olika nivåer. Den huvudsakliga verksamheten vänder sig till företagare inom jordbruket och trädgårdsnäringen och genomförs av länsstyrelserna i resp. län. Viktiga stödfunktioner på central och regional nivå svarar Statens jordbruksverk och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) för.

Länsstyrelserna använder rådgivning som ett av flera medel för att genomföra olika statliga program. Inriktningen på information och rådgivning har sin tyngdpunkt i omställningen av jordbruket och rådgivning rörande miljö och djurskydd.

Den rådgivning som är knuten till myndighetsutövning finansieras i stor utsträckning av länsstyrelsernas förvaltningsanslag och andra särskilda program som genomförs på grund av det livsmedelspolitiska beslutet år 1990. Endast 9 % av den myndighetsanknutna rådgivningen är avgiftsfinansierad. Av den rådgivningsverksamhet som ej är myndighetsanknuten är ca 25 % avgiftsfinansierad. Avgiftsfinansieringen är lägre och andelen rådgivning som inte är kopplad till myndighetsutövning större vid länsstyrelserna i norra Sverige än i övriga Sverige.

Rådgivningsverksamheten på trädgårdsområdet är organiserad i fem distrikt. Litet mer än en tredjedel av trädgårdsrådgivningens verksamhet har direkt koppling till myndighetsutövning som till största delen är inriktad på miljöfrågor och statligt stöd till trädgårdsnäringen.

Mitt förslag: Statens engagemang i rådgivningen till jordbruket skall begränsas till att omfatta information och service som är förknippad med myndighetsutövning samt de tillfällen där det ligger i samhällets intresse att rådgivning används som medel för att främja jordbruksnäringens utveckling.

Utredarens förslag överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Flertalet instanser anser att principen att näringen själv skall bära ansvaret för branschmässig rådgivning är riktig. Flera instanser anför att tidpunkten för en förändring är mindre lämplig med hänsyn till arbetet med jordbrukets omställning och anpassning till EG.

Många av instanserna anser att gränsdragningen mellan myndighetsanknuten och icke myndighetsanknuten rådgivning är svår att identifiera och kan leda till problem gentemot kunden. Det framförs också viss oro för att viktig kompetens av produktionsteknisk och företagsekonomisk karaktär kommer att gå förlorad och kommer att leda till brister för de som arbetar med statlig rådgivningsverksamhet i dag vid länsstyrelserna.

Skälen för min bedömning: Det är i vissa fall av allmänt intresse att använda rådgivning som ett verktyg för att främja jordbrukets utveckling. Sådana situationer är t.ex.

- spridning av statligt finansierade forsknings- och försöksresultat,
- ny lagstiftning och nya mål inom jordbruks-, miljö- och djurskyddsområdet,
- behov av stöd till jordbruket i norra Sverige,
- behov av stärkt konkurrenskraft inför en svensk anslutning till EG.

Det finns således situationer då det är motiverat att från statens sida använda rådgivning som ett medel att uppnå angelägna samhällsmål och att effektivt genomföra myndighetsutövning och andra myndighetsuppgifter. Statens engagemang i rådgivningen bör emellertid begränsas till dessa situationer och i princip inte omfatta produktionsteknisk och företagsekonomisk rådgivning. Sådan rådgivning bör bedrivas i näringens egen regi.

Medlen som staten är beredd att ställa till förfogande bör användas på ett så effektivt sätt som möjligt. Det innebär att statliga medel inte behöver vara förbehållna statliga rådgivningsorgan. Staten måste dock ha ett avgörande inflytande över hur sådana resurser används. De av staten uppsatta målen måste följas och alla berörda jordbruksföretag oavsett organisationstillhörighet och kommersiella intressen måste få tillgång till det rådgivningsutbud som staten avsatt medel för.

Både inriktningen och omfattningen på rådgivningen kan förväntas att variera över åren. Även det kompetens- och effektivitetsmässiga sambandet mellan rådgivning och myndighetsutövning eller andra myndighetsanknutna uppgifter kan vara olika starka. Det måste avgöras från fall till fall vilket som är

det effektivaste sättet att genomföra ett statligt rådgivningsprogram. Avsatta medel bör kunna disponeras för att genomföra rådgivning i statlig regi eller genom att staten upphandlar genomförandet på marknaden.

Mitt förslag ligger i linje med utvecklingen av rådgivningsverksamheten inom EG-länderna där ansvaret för verksamheten flyttas över till näringen i större utsträckning än tidigare.

Rådgivningsverksamhet i jordbruket har i näraliggande konkurrentländer ett omfattande stöd som kan innebära konkurrensfördelar för jordbruket i dessa länder. För att förbättra svenskt jordbruks konkurrensförmåga gentemot omvärlden kan det bli motiverat för staten att avdela medel för att stärka rådgivning och kompetensutveckling inom jordbruket. Jag anser emellertid, i likhet med utredaren, att ett EG-inträde inte utgör något motiv för att nu föreslå ett generellt långsiktigt statligt engagemang inom rådgivningen till jordbruket. Förändringar av svenskt jordbruks konkurrenskraft jämfört med näraliggande konkurrentländer bör naturligtvis följas och om behov uppstår av särskilda statliga åtgärder bör det prövas från fall till fall.

Jordbruksverket bör liksom hittills ha det samlade ansvaret för program, måluppfyllelse, utvärdering och en effektiv användning av särskilt anvisade medel vad avser rådgivningsverksamheten inom jordbruket, trädgårdsnäringen och rennäringen. Genomförandet av statlig rådgivningsverksamhet på regional nivå sker normalt sett genom länsstyrelserna. I dessa fall har länsstyrelserna ansvaret för resultat och genomförande av enskilda rådgivningsprogram och för att det i länen eller i en större region finns tillräcklig kompetens och personella basresurser för att genomföra de rådgivningsuppdrag staten beställer. Genomförandet kan ske i resp. länsstyrelses regi eller genom samarbete och köp av tjänster från annan länsstyrelse eller på marknaden. Målet är att alla tillgängliga finansiella och personella resurser i regionen används så effektivt som möjligt.

Det kan finnas undantag då staten anser att det är mer ändamålsenligt att välja en annan för hela landet generell lösning. I Jordbruksverkets ansvar ingår också att svara för olika stödfunktioner centralt och regionalt. Det bör ske i nära samarbete med SLU och omfatta bl.a. en utveckling och framställning av underlag för information, rådgivning och kompetensutveckling för personal vid länsstyrelserna som medverkar i genomförandet av olika rådgivningsprogram.

Vid länsstyrelsernas lantbruksenheter bedrivs i dag en liten andel icke myndighetsanknuten rådgivningsverksamhet. Jag gör den bedömningen att i konkurrens med andra privata rådgivningsorgan kan det vara möjligt för länsstyrelserna att marginellt bedriva icke myndighetsanknuten rådgivningsverksamhet för att kunna effektivisera sitt arbete gentemot kunder. Det är också givet att förutsättningen för det är full kostnadstäckning enligt de principer som gäller på marknaden.

Rådgivningsverksamheten i norra Sverige är statligt finansierad i större utsträckning än i övriga Sverige. Enligt min mening bör särskild hänsyn tas till förhållandena i norra Sverige så att näringen under en längre tidsperiod och i

den takt det är möjligt, får ta över ansvaret för icke myndighetsanknuten rådgivning och information.

För rennäringens rådgivningsverksamhet bör samma principer gälla som för övriga näringar. Ett samarbete mellan länsstyrelserna i norra Sverige, det nyinrättade Sametinget och näringen bör initieras för att ta fram underlag för hur näringens behov av rådgivning och information skall tillgodoses.

Att inrikta länsstyrelsens verksamhet mot endast myndighetsanknuten rådgivning för jordbruket gör att vissa besparingar och omprioriteringar kan göras. Utredaren har föreslagit en besparing på 10 miljoner kronor för budgetåret 1994/95. Jag anser emellertid att besparingen kan genomföras under budgetåret 1993/94. Mot denna bakgrund föreslog chefen för Civildepartementet i årets budgetproposition (prop. 1992/93:100 bil. 14) efter samråd med mig att en besparing skulle göras på 8 miljoner kronor fördelat per länsstyrelse med hänsyn till hur stor icke myndighetsförknippad rådgivningsverksamhet länsstyrelsen beräknas utföra. För länsstyrelserna i norra Sverige har dock hänsyn tagits till att näringen själv inte har samma förutsättning att överta rådgivningsverksamheten inom jordbruket vilket har lett till lägre besparingsuttag vid dessa länsstyrelser.

5.3 Rådgivningen till trädgårdsnäringen

Mitt förslag: Den statliga rådgivningen till trädgårdsnäringen skall som ett led i arbetet med en anpassning till EG tills vidare bedrivas på samma sätt som hitills.

Utredarens förslag: Samma inriktning bör gälla för rådgivningsverksamheten inom trädgårdsnäringen som inom jordbruksnäringen. Den statliga rådgivningsverksamheten skall, efter en övergångsperiod på tre år, begränsas till information och rådgivning i anslutning till myndighetsutövning.

Remissinstanserna belyser svårigheterna för trädgårdsnäringen att själv kunna tillhandahålla den produktionstekniska och företagsekonomiska rådgivning som krävs för att Sverige skall ha en stark och konkurrenskraftig trädgårdsnäring på den internationella marknaden. Flera instanser anser att den i utredningen redovisade övergångsperioden om tre år är för kort och föreslår en övergångsperiod på fem år.

Skälen för mitt förslag: Rådgivningsverksamheten till trädgårdsföretag är till stor del inriktad på produktionsteknisk och företagsekonomisk rådgivning och utgör ett viktigt led i rationaliseringen av näringen. Ett minskat statligt engagemang skulle innebära att näringen själv tar över ansvaret för den produktionstekniska och företagsekonomiska rådgivningen. Enligt min mening finns det i dag inte förutsättningar för att näringen själv skall kunna ta över denna rådgivning. Trädgårdsnäringen är liksom jordbruket beroende av att anpassningsåtgärder vidtas inför ett EG-medlemskap för att näringen skall

vara konkurrenskraftig. En minskning av de statliga medlen till rådgivning inom trädgårdsnäringen skulle enligt min mening leda till att näringen får ett sämre utgångsläge vid en EG-anslutning. Jag anser därför att det är viktigt att rådgivningen till trädgårdsnäringen tills vidare behålls på nuvarande nivå vid länsstyrelserna.

De medel som avsatts under anslaget Rådgivning och utbildning till finansiering av kompetenshöjande utbildningar för näringsutövarna bör, som också föreslogs av 1992 års trädgårdsnäringens utredning (SOU 1992:119), innefatta både trädgårdsnäringen och jordbruksnäringen. Med anledning härav bör ytterligare 2 miljoner kronor få disponeras för verksamheter under detta anslag. Förstärkning bör ske genom ianspråktagande av tillgängliga prisregleringsmedel.

5.4 Lantbruksskolornas roll i fortbildning och rådgivning, m.m.

Mitt förslag: Ett stöd skall övergångsvis kunna utgå till de naturbruks/lantbruksskolor som utvecklar sin roll som kunskapsförmedlare till yrkesverksamma inom jordbruket och trädgårdsnäringen.

Utredarens förslag överensstämmer i princip med mitt förslag.

Remissinstanserna: Det framgår av flera remissvar att redan i dag har lantbruksskolorna en betydelse för regionernas utveckling. Förslaget att stärka lantbruksskolornas roll som kunskapscentra mottas mycket positivt. Flertalet instanser påpekar att det kommer att behövas dels ytterligare medel och dels ett omfattande samarbete mellan olika centrala och regionala myndigheter, landsting och privata rådgivningsorgan.

Skälen för mitt förslag: Det är viktigt för Sverige att de allmänna behoven av fortbildning och kompetensutveckling inom jordbruket och trädgårdsnäringen kan tillgodoses även i framtiden och att kompetensutveckling innefattas i statens näringspolitiska strategi. Det är få yrkesområden som har den största delen av sin utbildning baserad på specialkurser i den utsträckning som jordbruket och trädgårdsnäringen har.

Det finns i dag lantbruksskolor som erbjuder fortbildningskurser och fungerar som regionens utvecklingscentrum för de som är sysselsatta inom jordbruket och trädgårdsnäringen. För att utveckla och fördjupa de utbildningsmöjligheter som finns är en ökad fortbildnings- och rådgivningsverksamhet inriktad på ekonomi och produktionsteknik ett naturligt led.

Inom ramen för det särskilda utbildnings- och rådgivningsprogram som redovisas under anslaget Rådgivning och utbildning bör 5 miljoner kronor per år disponeras för att underlätta etableringen av ett antal kunskapscentra för fortbildning inom jordbruket och trädgårdsnäringen. För finansieringen bör medel disponeras av tillgängliga prisregleringsmedel. Det ankommer på Jord-

bruksverket att i samråd med berörda myndigheter och organisationer utforma ramarna för programmet, villkoren för stöden samt att fördela medlen till lantbruksskolorna.

Inom SLU har under de senaste åren pågått ett utvecklingsarbete med nya former för regionalt arbete inom försöks- och informationsverksamheten. Erfarenheterna av detta arbete är positiva. Effektiviteten har ökat genom ett större intresse och bättre förankring av verksamheten bland avnämarna för forskningsinformationen dvs. främst rådgivare, lärare och företagare. För att nå en så effektiv resursanvändning som möjligt är det naturligt att samarbetet mellan SLU och Jordbruksverket vidareutvecklas. Det är därvid nödvändigt att se till att dubbelarbete inte förekommer, inte minst mot bakgrund av de begränsade statliga resurser som står till förfogande. Det ankommer på Jordbruksverket och SLU att gemensamt utveckla samarbetet.

6 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att godkänna vad jag har förordat om

1. anpassningsåtgärder inom animaliesektorn (avsnitt 2.1),
2. villkoren för oljeväxtodlingen budgetåret 1994/95 (avsnitt 2.2),
3. stöd till grönmjölproduktionen (avsnitt 2.3),
4. industrins råvarukostnadsutjämning, m.m. (avsnitt 2.4),
5. åtgärder för att främja produktutveckling m.m. inom trädgårdsnäringen (avsnitt 3.2),
6. åtgärder för att minska miljöpåverkan och främja ekologisk trädgårdsproduktion (avsnitt 3.3),
7. stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige budgetåret 1993/94 (avsnitt 4),
8. rådgivningen till jordbruket (avsnitt 5.2),
9. rådgivningen till trädgårdsnäringen (avsnitt 5.3),
10. stöd till fortbildning och rådgivning vid lantbruksskolor (avsnitt 5.4).

7 Anslagsfrågor för budgetåren 1992/93 och 1993/94

NIONDE HUVUDTITELN

A. Jordbruksdepartementet m.m.

A 3. Utredningar m. m.

På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag på 9 313 000 kr. Den ingående reservationen under anslaget uppgick till 766 792 kr.

Under budgetåret 1992/93 har utredningsverksamheten blivit mer omfattande och kostnadskrävande än vad som förutsågs vid anslagsberäkningen hösten 1991. Bl.a. har en särskild utredare tillkallats med uppgift att se över den svenska fiskerinäringens utvecklingsmöjligheter (dir. 1992:83). Utredningen skall göras mot bakgrund av de internationella överenskommelser som har träffats på bl. a. fiskets område.

Det ytterligare medelsbehovet kan beräknas till 2,5 miljoner kronor. Jag räknar med att en besparing motsvarande detta belopp kan göras för innevarande budgetåret under anslaget Jordbruksdepartementet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Utredningar m.m.* på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 2 500 000 kr.

B. Jordbruk och trädgårdsnäring

B 8. Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige

1991/92	Utgift	850 383 873
1992/93	Anslag	955 000 000
1993/94	Förslag	971 000 000

Statens jordbruksverk disponerar anslaget för främst pristillägg enligt förordningen (1985:672) om stöd till jordbruk och livsmedelsindustri i norra Sverige samt enligt förordningen (1989:896) om bidrag till vissa jordbruksföretag.

Jag har i det föregående (avsnitt 4) behandlat det stöd som bör ges till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige fr.o.m. den 1 juli 1993. Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas därmed uppgå till 971 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige* för budgetåret 1993/94 anvisa ett förslagsanslag på 971 000 000 kr.

B 10. Omställningsåtgärder i jordbruket m.m.

I årets budgetproposition (prop. 1992/93:100 bil. 10) har regeringen beräknat 1 550 miljoner kronor som direktbidrag till jordbruket. Medlen skall tillsammans med kvarstående och inflytande regleringsmedel, i huvudsak förmålningsavgifter, enligt regeringens förslag, disponeras för bl.a. arealbidrag, ex-

portkostnader för spannmål, viss kostnad för ökad omställning, direktbidrag till animalieproduktionen, m.m. Tillgängliga medel kan beräknas till 3 miljarder kronor. Mot bakgrund av beräkningen i budgetpropositionen och de förslag jag redovisat i det föregående bör tillgängliga medel fördelas så att ca 1 400 miljoner kronor disponeras för arealbidrag, exportkostnader för spannmål, skördeskadeskyddet, ökade omställningsbidrag och ekologisk produktion.

För direktbidrag till animalieproduktionen inkl. sjukdomsbekämpningsprogram disponeras ca 1 050 miljoner kronor. Drygt 50 miljoner kronor disponeras för andra anpassningsåtgärder inför ett EG-medlemskap som t.ex. rådgivning, grönmjölproduktion och stöd till trädgårdsnäringen. Jordbrukare Ungdomens förbund har i en skrivelse till Jordbruksdepartementet anhållit om en ekonomisk garanti för genomförandet av VM i plöjning hösten 1993. En sådan garanti bör kunna ges genom att regleringsmedel reserveras för ändamålet. Resterande medel skall balanseras till budgetåret 1994/95 bl.a. för finansiering av detta års spannmålsöverskott.

Det bör liksom hittills få ankomma på regeringen att besluta om den närmare fördelningen av medlen.

Som en övergångsåtgärd beslutades i samband med 1990 års jordbruks- och livsmedelspolitiska beslut att totalt 450 miljoner kronor skulle anvisas för export av kött under budgetåren 1991/92–1993/94. I enlighet med vad jag anfört i det föregående (avsnitt 2.4) bör systemet utsträckas till att gälla t.o.m. den 31 december 1994. Medelsramen för perioden bör därutöver utökas till 550 miljoner kronor.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har förordat om dispositionen av medel under anslaget.

H. Livsmedel

H 6. Industrins råvarukostnadsutjämning

Jag har i det föregående (avsnitt 2.4) föreslagit vissa åtgärder för att möjliggöra utökade möjligheter till export av förädlade livsmedel. Således bör Statens jordbruksverk inom en ram av 150 miljoner kronor få lämna bidrag till sådan export under tiden den 1 juli 1993 till den 1 januari 1995.

Av tillgängliga medel hos Jordbruksverkets råvarukostnadsutjämningskassa, som för närvarande uppgår till ca 400 miljoner kronor, bör 250 miljoner kronor föras som en inkomst till statsbudgeten.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att Statens jordbruksverk under perioden den 1 juli 1993 – den 1 januari 1995 får bevilja bidrag till export av förädlade livsmedel inom en ram på 150 000 000 kr,

2. godkänna vad jag har förordat om dispositionen av medel i råvarukostnadsutjämningskassan.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanställning över remissinstanserna beträffande delbetänkandet (SOU 1992:125) Åtgärder för att förbereda Sveriges jordbruk och livsmedelsindustri för EG – förslag om animaliesektorn

Prop. 1992/93:183
Bilaga 1

Efter remiss har yttranden över rubricerade delbetänkande avgetts av Konsumentberedningen (KoB), Statens jordbruksverk (SJV), Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES), Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Svenska naturskyddsföreningen (SNF) samt Skogs- och lantarbetsgivareförbundet (SLA).

Vidare har yttrande inkommit från Familjejordbrukarnas riksförbund.

Sammanställning över remissinstanserna beträffande betänkandet (SOU 1992:119) Svensk trädgårdsnäring – nuläge och utvecklingsmöjligheter

Prop. 1992/93:183
Bilaga 2

Efter remiss har yttranden över rubricerade betänkande avgetts av Kommerskollegium, Statskontoret, Generaltullstyrelsen, Statistiska centralbyrån, Riksrevisionsverket (RRV), Riksskatteverket (RSV), Konjunkturinstitutet, Statens jordbruksverk (SJV), Statens livsmedelsverk (SLV), Arbetsmarknadsstyrelsen, Glesbygdsmyndigheten, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Konkurrensverket, Konsumentverket, Statens naturvårdsverk, Kemikalieinspektionen, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Skogs- och jordbrukets forskningsråd, Länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Grossistförbundet Svensk handel, Kooperativa förbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Hushållningssällskapens förbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen, Alternativodlarnas riksförbund, Blomstergrossisternas riksförbund, Familjejordbrukarnas riksförbund, Fritidsodlingens riksorganisation, Handelns samarbetsorgan i jordbruksfrågor, Konsumentberedningen (KoB), Stiftelsen Lantbrukets skördekadestydd, Svenska lantarbetareförbundet, Sveriges frukt- och grönsaksdistributörers förening, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Sveriges livsmedelsindustriförbund, Trädgårdsfrämjandenas service AB, Trädgårdsnäringens riksförbund (TRF).

Vidare har skrivelser i ärendet inkommit från dels Föreningen Sveriges trädgårdskonsulenter, dels Norrbottens Bär & Grönsaker ekonomisk förening.

**Sammanställning över remissinstanserna beträffande
Statens jordbruksverks rapport (1992:36) Stödet till
jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige
1993/94**

Prop. 1992/93:183
Bilaga 3

Efter remiss har yttranden över rubricerade rapport avgetts av Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES), Glesbygdsmyndigheten, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Konkurrensverket, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Länsstyrelserna i Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Konsumentberedningen (KoB), Svenska livsmedelsarbetareförbundet och Sveriges livsmedelsindustriförbund (SLIM).

Sammanställning över remissinstanserna beträffande betänkandet (SOU 1992:99) Rådgivningen inom jordbruket och trädgårdsnäringen.

Prop. 1992/93:183
Bilaga 4

Efter remiss har yttranden över rubricerade betänkande avgetts av Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Statens jordbruksverk (SJV), Statens livsmedelsverk (SLV), Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Glesbygdsmyndigheten, Statens naturvårdsverk (SNV), Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer, Kemikalieinspektionen (KemI), Länsstyrelserna i Stockholm, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Landstingsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Hus-hållningssällskapens förbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Trädgårdsnäringens riksförbund (TRF), Landstinget i Halland, Föreningen Sveriges maskinkonsulenter, Alternativodlarnas riksförbund, Föreningen Sveriges trädgårdskonsulenter, Östergötlands distrikt TRF, Föreningen Sveriges jordbrukskonsulenter och Nordiska förbundet för kulturlandskap.

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 februari 1993	2
1 Inledning	2
1.1 Utredningar m.m.	2
1.2 Utgångspunkter	3
2 Anpassningsåtgärder inom jordbruket inför ett EG-medlemskap	5
2.1 Åtgärder inom animaliesektorn	5
2.2 Åtgärder inom vegetabiliesektorn	11
2.3 Åtgärder inom grönmjölproduktionen	12
2.4 Industrins råvarukostnadsutjämning m.m.	13
3 Anpassningsåtgärder inom trädgårdssektorn inför ett EG-medlemskap	17
3.1 Allmänna utgångspunkter	17
3.2 Åtgärder för att främja produktutveckling m.m.	17
3.3 Åtgärder för att minska miljöpåverkan och främja ekologisk trädgårdsproduktion	21
4 Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige budgetåret 1993/94	22
5 Rådgivningen till jordbruket och trädgårdsnäringen	25
5.1 Allmänna utgångspunkter	25
5.2 Rådgivningen till jordbruket	26
5.3 Rådgivningen till trädgårdsnäringen	28
5.4 Lantbruksskolornas roll i fortbildning och rådgivning, m.m.	29
6 Hemställan	30
7 Anslagsfrågor för budgetåren 1992/93 och 1993/94	30
8 Beslut	33
Bilaga 1 Sammanställning över remissinstanserna beträffande delbetänkandet (SOU 1992:125) Åtgärder för att förbereda Sveriges jordbruk och livsmedelsindustri för EG – förslag om animaliesektorn	34
Bilaga 2 Sammanställning över remissinstanserna beträffande betänkandet (SOU 1992:119) Svensk trädgårdsnäring – nuläge och utvecklingsmöjligheter	35
Bilaga 3 Sammanställning över remissinstanserna beträffande Statens jordbruksverks rapport (1992:36) Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige 1993/94	36
Bilaga 4 Sammanställning över remissinstanserna beträffande betänkandet (SOU 1992:99) Rådgivningen inom jordbruket och trädgårdsnäringen	37